

Vlom v Podmencu. V noči med 2. in 3. junijem se je izvršil vlom v župnijsko cerkev v Podmencu. Vlomilec je prišel v cerkev skozi glavna vrata. Ukradel je monštranco, tudi križ nad tabernakeljem je vzel, a se mu je zdel premalo dragocen. Iz zakristije je ukradel polsrebrni kelih in majhen ostensorij. O tatu seveda ni sledu.

Tolminski okr. glavar je poslal pred kratkim okoliščino, da je storil tržaški gen. komisar vse potrebne korake za predeleško železnico ter da se pričakuje še privolenje posl. zbornice — oziroma najvišjega železniškega vodstva. Vsaj nekaj tolažbe za toliko brezposelnih! Ubogi narod bi rad delal! Če pa ne pride od nikoder ne vojna odškodnina — ne materijal, prede slaba za zimo.

Pevsko in bralno društvo »Svoboda« na Ivanjegradu bo imelo 12. junija ob 16h občni zbor pri gosp. Ivanu Tavčarju hšt. 24. K obilni udeležbi vabi.

Zadnji čas vozi privatno podjetje enkrat na dan čez Predel.

Na Trbižu imajo okr. komisariat. Kljub temu je celi okraj nezadovoljen.

Pretekli teden je povozil do smrti neroden kolesar osemletnega dečka iz Boveca.

V tej vročini — plešejo ljudje po vaseh kar ponoči. Daleč smo prišli z modernim prostostjo! Staroslavna božja pot Sv. Višarje, ki je pogorela l. 1915 vsled sovražnih bomb, se bo zopet popravila. Načrti so že tu. Ali do dela je še dolga pot.

Dramatični krožek v Ajdovščini. Odkar je zapustil Trst naš vrlj umetnik Skrbinek, nismo imeli mi Jugoslovenci tostran meje nobene stalnega gledališča več.

Potem pa je prišel še 13. juli 1920! Sezgallo so nam hoteli »Balkan« in s tem uničiti naš prvi kulturni hram in z njim tudi našo dramatik. Bil je to res »dan nesreče za Jugoslovence v Trstu«, kakor je z debelimi črkami pisala naša »Edinost«. Mi pa pravimo, 13. juli 1920 ni bil samo dan nesreče za tržaške Jugoslovence, ampak dan nesreče za vse Slovence ob Adriji. Da, dan nesreče, če tudi govorimo tu edinele o tem posameznem dejstvu, da so s požigom »Balkana« zatrlj nam prvo naše gledališče.

Saj vsak že ve, kaj pomeni gledališče za razvoj vsake narodne kulture! Umetnost na odrju je merilo kulture!

Dramatično pesništvo je višek slovstva. Pesem, godba in igra na odrju da vsakemu, tudi najmanjšemu narodu pravico, da stopa v eni vrsti z drugimi kulturnimi narodi. Gledališka umetnost neguje in pili narodni jezik k najvišji lepoti in gibčnosti!

Igralec-umetnik je obenem tudi učitelj leppega vedenja. Kaj pa lahko pomeni gledališče za kulturo srca, za gojitve umetniškega okusa, za povzdigo estetičnega čutil, nam pove vsaka stran kulturne zgodovine katerega naroda. Kar je ljudska šola za deco, to je gledališče za odrasle.

Vedno pa so skrbeli vodilni krogi vseh narodov, da se je gledališka umetnost nudila tudi najširšim slojem ljudstva. »Ljudski odri« se morejo tudi pri nas udomaćiti. Naše delavstvo in naša kmetstva mladina je te duševne hrane silno potrebna, je zanjo tudi že zrela ter hrepeni sama po nji.

Iz vsega tega se bele dajo v polni meri presojati nesrečne posledice, ki jih trpi naš narod vsled usodepolnega požiga Narodnega doma v Trstu. Fašizemstvo je naša Napalno na kulturnem polju!

Strahovlada fašizma mori že leta vsak večji in višji kulturni pojav jugoslovenskega v Italiji. In ni zadnja naloga naših novih poslancev v Rimu, da delajo z vsemi sredstvi za zopetno vzpostavitev slovenskega odra najprej v Trstu, potem pa tudi po drugih važnejših središčih Jugoslovenov, ki so priključeni italijanskemu kraljestvu.

Iz vse te teme je posijal vesel solnčni žarek: dramatični krožek v Ajdovščini!

Tiho, mirno, neopazeno, a vstrajno se je vspejal iz malih in rahlih začetnih poizkusov do vedno večjega pomena, do vedno večjih uspehov in sedaj je edino stalno gledališčno podjetje na jugoslovenski zemlji v Italiji.

Ajdovščina ima svoje gledališče! Gledališče z velikim odrom, lepimi kulisami in lastno garderobo. Ima pa tudi, in to je glavno, izurjene igralce in igralke, ki nastopajo gotovo, kakor vsako osebo mestnih gledališč. Sami se poizkušajo imenovati diletanze, toda mi trdimo, da imajo svojega ravnatelja, svojega režiserja, komika, tragika, ljubimca, ljubimko, matrono, sploh vse gledališke vloge. Inajo tudi že svojo knjižnico in svoj arhiv. Tako, da smemo govoriti o prvi sezoni ajdovskega gledališča. Konec prve sezone se je že dostojno proslavil 28. maja t. l. Slavnostni govor je zložil v ta namen g. župnik Maierhofer, ki ga je tudi sam predaval. V vezani besedi je proslavil delovanje dramatičnega krožka, vpletel v pesnitev igre, ki so se uprizorile in glavne igralke, ki imajo največje zasluge za uspeh ajdovskega krožka. Sledilo je še dokaj resnih in šaljivih govorov in napitnic. Višek večera pa je bila poklonitev krasnih šopkov gospodu Branjniku, ki je duša »dramatičnega krožka« in gospodu Petru Brasu, ki je njegova desna roka. Osmo-člena salonska godba pa je svirala komade

Nekaj zgodovine idrijskega rudnika

V tem času se je vojska snopolnjevala. Ljudstvo se je poučevalo, kaka škoda se mu dela, ako jo sovražnik delj časa v deželi. Duhovniki naj govore v tem smislu ljudem in tudi sami naj gre do v voj. Ako pušk ni dobiti, so vile dobre. Res so bili v Idriji zbrali 306 mož in določili skupne kraje, kjer naj se zberejo, kadar bo sila. Na hribih so imeli pripravljene možnarje, za ponoči so bile pripravljene grmade in poveljniki imenovani posameznim četam. A ljudstvo se tega ni hotelo oprijeti. Večne vojne so se že naveličali, tudi so zgubili pogum, se upirali proti dobro organizirani francoski vojski; poleg tega so slišali, kako ostro so Francozi takoj kaznovali vsak upor. Ujete upornike so kar na licu mesta postrelili, njih živino odgnali in hiše zažgali. Ljudje so sklenili raje bežati v gore. Za to ni prišla deželna bramba v akcijo.

Vendar so pozneje došli Francozi v Idrijo poizvedovali, kedo je šuntal ali nagovarjal ljudi proti njim. Zvedeli so, da je v cerkvi raz leco bral poziv k brambovcem mestni kapelan Andrej Kastrin. Pri kosilu sede v župnišču župnik baron Ravber, Andrej Kastrin, prvi kapelan in Jakob Karpe, drugi kapelan. Kar dojde vojaška straža v obednico in

slavnih skladateljev. Istrskim žrtvam pa bodo dala rodoljubna ajdovska dekleta izdatno svotico. Naj se vsi tako pridni in vneti člani in članice krožka v vročih počitnicah le krepko oddahnejo, da bodo s tem večjo silo in vneto mogli nadaljevati svoje delo v povzdigo našega naroda. Naša mesta in naši trgi naj posnemajo vrle Ajdovce!

Zadrugarjem

Odbori raznih naših gospodarskih organizacij stopajo danes pred nas s poročili o svojem poslovanju. Da je bila naloga, ki so jo prevzeli ti odbori težka, je samo po sebi umevno. Po petletni vojni, ki je razburila vse duhove, uničila vse, kar se ji je postavilo nasproti, demoralizirala človeško dušo, je bilo vsako delo, posebno še med našim ljudstvom v tedaj zasedenem ozemlju jako težko. Velik del slov. razumnosti je zapustil naše kraje, nekateri so se potujili, drugi šli proti svoji volji v Sardinijo. Če se je jelo kje kaj gibati in kazati znake življenja, je bilo v kali zatrto. V tem času pa se je zgnilo srce našega kmeta. Videl je, da je zapuščen od svojih voditeljev, videl je propadanje svojega gospodarstva in jel je misliti na organizacijo, ki naj mu pribori to, kar mu je bilo siloma odvzeto. Težko je šlo delo od rok. Narod se je bal nasilja in se je raje izogibal organizacije. Tedaj so se v tržaški okolici zbrali možje, kmetje, ki so se postavili na čelo zadrugarstvenega gibanja. Pogumno so nastopali in vera v svojo moč je premagala vse zapreke.

Premagati je bilo treba predvsem strankarske strasti, ki so se jele porojati v njihovih vrstah a najtežje je bilo odstraniti malodušje. Polagoma se je razširil pogum tudi na deželo. Povsod, kjer so se pokazali agitatorji, je zanimanje narasčalo ter ponekod prekipelo do vrhunca. Vse je kazalo, da korakamo idealnemu zadrugarstvenemu življenju nasproti. Celo naši kapitalisti so se začeli kmeti, ki naj jim vidi, da silno moč našega organiziranega naroda. Probujejanje starih in ustanovljanje novih gospodarskih organizacij na deželi je zmajalo tudi mesto, kjer so začeli misliti na snovanje enotne zadrugarstvene centrale. To gibanje nam je dalo zadrugarstvo v Trstu, reorganizacijo Kmet. in vrt. zadrugarstva, in tesnejšo zvezo med vsemi našimi gospodarskimi ustanovami sploh. Vsa stvar je bila v bujnem razmahu, ko so se naenkrat pojavile organizirane tolne fašistov ter jele uničevati vse, kar je našega, naj je bilo to politično ali nepolitično. Oblastva so delala vedno več za preprečevanje, narod so razganjali z bombami, padale so človeške žrtve. Velikna borba, ki je povzročila nasilstva nad našim ljudstvom, je dala tudi povod, da je v zadrugarstvenem življenju nastal nekak zastoj, vsled česar so si sovražniki zadrugarstva precej opomogli ter jeli drzno konkurirati našim zadrugarjem. Zadrugarji pa obračajo ponekod zadrugarjem hrbet, kar nam iasno priča, da pojmovanje za smotreno zadrugarstvo med našim ljudstvom ni na višku. Ljudje se ne zavedajo, da če ško- dujejo zadrugarji, čigar člani so, škodujejo le samim sebi. Če nudi kdo blago po nižji ceni kakor zadrugarja, dela to le zato, da uniči svojo najhujšo tekmovalko ter ostane tako absoluten gospodar nad nezavedno maso. Kapitalisti s svojimi organizacijami in svojim ogromnim kapitalom stremijo predvsem za tem, da se sami okoristijo ter živčajo pri tem na vse splošne koristi. Pri zadrugarjih je to ravno obratno.

Da je prišlo do tega, je predvsem krivo dejstvo, da nam manjka strokovnjakov, ki bi znali z živo besedo poučiti naše ljudstvo, voditi naše zadrugarje, ki so sedaj po nekod brez strokovnega vodstva. Nimamo še prave statistike o našem gospodarstvu, ki naj bi nam služila za barometer naših potreb. Manjka nam strokovni časopis, po katerem naši kmetje ne vprašujejo več, marveč ga zahtevajo. Je-li katera naša zadruga sposobna izdajati tak časopis brez posobne podpore? Imamo ljudi, da bi časopis urejali in zanj pisali? Drugo bi se prej dobilo kakor prvo, zato nam je treba tesnih stikov vseh gospodarskih organizacij in treba je nadaljevati z

delom tam, kjer smo ostali pred volitvami.

Volilna borba je ponehala in sedaj moramo zopet na delo, da združimo vse svoje moči za povzdigo našega zadrugarstva. Zadnje volitve so nam jasno pokazale smer, ki jo bodo morali ubrati tudi naši zadrugarji, če bodo hoteli imeti kaj uspeha.

Pri zadnjih izgrelih v Istri je trpelo predvsem naše kmetstvo ljudstvo in dolžnost nas vseh je, da mu priskočimo na pomoč. Vsled tega je nujno potrebna tesna spojitev vseh naših gospodarskih organizacij, prirejanje zadrugarstvenih tedajev in pčotvalnih predavanj, da se narod natančneje pouči in združi v močno obrambno organizacijo. Izdajati je treba strokovni časopis, preskrbeti strokovnjake ter jim poveriti vodstvo naših gospodarskih ustanov. V odbore je treba voliti ljudi, ki bodo delali iz idealizma in se zavedali poverjenosti jim naloge. Ne smemo se bati neuspehov. Narod, ki je pretrpel vsemogoče muke in prelival svojo kri, raje kakor bi sebe zahteval, se bo tudi v vneto oprijel naših gospodarskih organizacij, ki mu nudijo neprecenljive koristi ter tvorijo podlag go njegove gospodarske neodvisnosti.

Lonjerski.

Donesek k zgodovini beneških Slovencev.

Priobčil Mali Francé

O beneških Slovencih se je že precej pisalo na tej in oni strani mej. Raziskovali so zlasti njihovo narečje ter tudi njihove šege in navade. Dober poznavatelj beneških Slovencev je bil dr. Bruno Guyon, italijanski gimnazijski profesor, ki je služboval nekaj časa v Čedadu. Bil je po rodu beneški Slovenec, a žalibog ni imel prilike, da bi pohajal slovensko šolo. Bil je glede slovenščine in slovenskega jezika slovnič, rekel bi, samouk. Po spodbujanju nekega italijanskega učenjaka pa se je s toliko gorečnostjo poprijel slovenščine, da je spisal italijansko slovensko slovnico, ki je izšla l. 1902 v Milanu pri Hoepliju, in sloveči dunajski slavist dr. V. Vondrak je to knjižico pohvalno ocenil. Leta 1907. je pa izdal knjižico »Le colonie slave d'Italia« (Memoria dedicata a S. Maestà Elena Regina d'Italia.) S to knjižico se je precej pečal raniki P. Skrabec v »Cvetju« v več zvezkih, zlasti v XXIV. tečaju, 5. zvezku. Imel je pa beneški Slovenec dr. Guyon namen, da bi opozoril Italijo in vladno na beneške Slovence, ki zaslužijo pač drugačno usodo kakor jo imajo. Knjižico je posvetil sami italijanski kraljici Heleni, gotovo zato, ker je kraljica slovenskega rodu in da bi knjižica vzbudila pozornost tudi v višjih krogih. Hotel je najbrže tudi izposlovati slovenskemu jeziku drobitno pravice ali vsaj usmiljenje. Zato upamo, da cenzura ne bo zaplenila pr stavkov iz te knjižice, posvečeni italijanski kraljici. Doslovno piše Bruno Guyon takole o italijanski politiki beneških Slovencev od l. 1848 naprej:

»Prišlo je leto 1848. in vsa beneška Slovenija se je vzdignila zoper Avstrijo. Mnogi Slovenci so hoteli tedaj braniti Benetke. In po usodnem in nesrečnem padcu mesta se drugi niso obotavljali izseliti se, da se udeležijo vojske za neodvisnost... Koliko je bilo navdušenje za Italijo, kaže naslednja ljudska pesmica, ki je leta 1848. šla med beneškimi Slovenci od ust do ust:

Predraga Italija, preljudi moj dom do zadnje moje ure jaz ljubil te bom. Si v kjetnah živela obkajana vsa, le dekla splojila do zdaj si ti bl'a. Raztergi te kjetne, obriši solzo, gor vzdigni bandiero treh farbih lepó.

Tudi pozneje so se borili beneški Slovenci še za Italijo. Neki Stefan Vogrič je bil major v piemontski armadi v krimski vojni. Trije drugi Slovenci, med temi oče dr. Guyona, so se bili z Garibaldijem proti sovražnikom; tudi dva

njegova sorodnika sta dezertirala od avstrijskih polkov ter po dolgem trudu in begu — eden je moral celo široko Donavo preplavati — vstopila med piemontske konjike. Sčasoma se je navdušenje seveda ohladilo. Prej so verjeli Italijanom, da je avstrijski jarem težak; le prekmalu so se prepričali, da je laški jarem še težji in trji. Začeli so se vsaj nekateri izmed njih zavedati, da prav za prav oni vendar niso Italijani, temveč Slovenci, ud tistega slovenskega teslesa, ki živi na Goriškem, Kranjskem, Koroškem, Stajerskem, ali — jo! odsekan ud, namenjen v použitek tujemu železcu. — Tako piše doslovno dr. Guyon. Znamenito je, da se dr. Guyon ni zbal, to razočaranje svojih rojakov, ki je rastlo od leta do leta, Italijanom naravnost razodeti. Držnil se je celo objaviti v izvirniku z laškim prevodom sledečo narodno pesem beneških Slovencev:

Slovenija in njena hčerka na Beneškem.

»Kaj jočeš se krasotica? Kaj v klavernih mislih živiš? Saj tudi ti moja hčerica mi vedno pri srcu stojiš.

Glej, tvoje sestrice na Dravi, na Soči, na Savi si že pripravljajo lavor, da v slavi veselo oventajo me.«

»Ah mamica, draga in mila, okove in žulje poglej, ki nosim in bom jih nosila jaz v svojem domovju vselej.

Jaz nisem ne v uradu ne v šoli, daravno tu od vekov živim; kot tujka beračim okoli, Je v cerkvi zavetje dobim.

Ne poznam veselja, radosti, le solza mi solzo podi po bledem obličju, do kosti me laška pijavka mori.

K'dar dajo lavorske vezila ti hčerke v preslavni spomin, jaz bom žalostinke glasila pod verbo, potem pa.... pogin!

In, mamka na mojo gomilo, te prosim, položi na njo cipresno tužno vezilo in kani iz očesa solzôl«

Pripomniti ni treba veliko k besedam dr. Guyona, beneškega Slovence. On sam pristavi, da se beneškim Slovincem ne godi dobro in da kaj boljše ga tudi sami ne upajo več; navdušenje za to ali ono stran da se je izgubilo, brezbriznost vlada in umazan dobičkolov predelelih ljudi (affarismo gretto di gente rifatta)!

Poguma pa ne smemo zgubiti. Niti 30.000 beneških Slovencev ni mogla vlada docela potujčiti v teku 50 let, še manj pa bo nas, ko nas je 500.000 Jugoslovenov, če bomo dovolj pametni. Prav pravi prejšnja pesem, da naš jezik nima pravice »ne v uradu ne v šoli, le v cerkvi zavetje dobi«. Ravno cerkev bo čuvala našo govorico, kakor jo je čuvala po Poznanjskem, Koroškem, po kvarnarskih otokih in drugod. Marsikateri večkrat prezira in omalovažuje pomen cerkve in verskega čustvovanja. Kjer se narodnost in vera združita, tamkaj je zastoj vsake raznarodovanje; tam se narod bori, če je treba, do zadnje kaplje krvi. Pogledimo le Srbe, kjer je vera in narodnost v tesni zvezi, kako orjaško moč imajo v sebi, pogledimo Irce, kako odpornost imajo v sebi, ali pa naše soprotnice nemške Tirolce pod Italijo, kako nastopajo, čeprav jih je samo 200.000. Kdo rbo v našem narodu podiral versko misel, ta podira tudi našo narodnost in je naš sovražnik, čeprav dela to mogoče v dobri veri. Kdor vrže proč en ideal, bo kmalu prodal tudi drugi ideal, kakor kaže zgodovina obmejnih krajev. Zato je skrajni čas, da nastopamo vsi složno in se zberemo v skupnem delu za pravi vsestranski napredek našega naroda. Osebnopreprekanje in naziranje naj ima vsak po svoji volji, a na zumaj delajmo vsi skupno ne za pogin, ampak za procvit našega ljudstva!

Ne pozabite žrtv v Istri!

je za Idrijo namenjeno. Rudarji so bili dobili nekaj na roko, a plače ne, le uradniki so dobili plačo za oktober. Peullon je prisilil uradnike, da so plačo vrnili, da je zamogel po 3 gl. rudarjem predujuma nakazati.

V političnem oziru je bila za Idrijo Postojna prva instanca, druga Ljubljana, tretja dvorna kancelija na Dunaju. Rudarska vlada pa je imela v Idriji voditelje in 4 svetovalce, druga instanca je bila Celovec, zadnja pa »Hofstelle für das Münz- und Bergwesen« na Dunaju.

Stalni rudarjev je bilo takrat 825, letna njih plača je znašala 65.525 gl., godnih delavcev je bilo 289 in so prejeli letno 24.565 gl. Poleg tega je bila še draginjska doklada 3, 4, in 6 kr. na dan ter žito po znižani ceni — limito. Provizionisti so dobili letnih 606 gl. 46 kr. Zita se je potrebovalo 60.000 mernikov, 1200 stotov soli, 2200 tovorov a 90 bokalov vina, torej 198.000 bokalov na leto. Cena srebra je bila 167 gl. za stot; cinobru v kosih 175 fl., zmletemu 180 gl. ostromu sublimatu 200 fl., sladkemu 270 gl. in principatatu 225 fl. Vsi dohodki so bili za plačo Reda zlatega runa, torej je denar spravil al Napoleon sam ali Do-maines extraordinaires in ti so plačali srebro le po 130 gl. in cinobru po 140 gl.

Ne samo rudnik, temveč ves idrijski okraj je spadal pod Red zlatega runa. Ves popis okraja in njenega premoženja

Gospodarstvo.

Kmet. in vrt. gosp. zadruga v Trstu, podružnica v Kopru javlja svojim članom, da se bodo vršili od 12—26 t. m. sestanki po raznih vaseh področja koperske podružnice; čas in kraj se določi polom znanpikov. Odbor malice.

— Nova carinska tarifa v Jugoslaviji. Jugoslovenci finančni odsek izdeluje načrt nove naredbe o carinskih tarifi. Kolikor smo doznali, je nova naredba naperjena proti uvozu iz držav, katere imajo slabo valuto. Uvoz iz takih držav namreč ogroža razvoj domače proizvodnje. Radi tega s to naredbo jugoslovenska vlada pooblašča, da v vsakem slučaju uvoza, v katerem je domača proizvodnja oškodovana, zahteva doplačilo, ki odgovarja razliki med jugoslovensko in odnosno tujo valuto. Nova carinska tarifa bo, kakor čujemo, stopila v veljavo z začetkom prihodnjega leta.

I. Občni zbor »Združne Zveze« v Trstu

Dne 2. junija se je vršil v barkovljanskem Narodnem domu I. občni zbor novoustanovljene Zdrugarstvene Zveze, ki jo čaka v našem gospodarskem življenju še velika naloga: Nova Zveza je zadruga, kakor vse velike Zdrugarstvene zveze na Slovenskem in se je osnovala baš zato, da lahko razvije vso ono delavnost, ki običajno pristojajo Zdrugarstvenim Zvezam. Dosedanja Zdrugarstvena Zveza v Trstu teh funkcij ni mogla vršiti radi preozkega društvenega temelja, na katerem je slonela. Z ustanovitvijo Zveze »zadruge« je bil tudi poklican v življenje nov denarni zavod tako da imamo Jugoslovenci anektiranega ozemlja zabeležiti tudi na polju zadrugarstvenega denarništva novo pridobitev.

Na občnem zboru je bilo zastopanih 54 članov in zadrugarjev; tudi najbolj oddaljene, kakor one iz Pule, Postojne, Ilirske Bistrice, Idrije in Kobarida se poslane svoje zastopnike. Zastopana je bila tudi bratska Goriška Zveza gospodarskih zadrugarjev in društev in sicer po g. Antonu Vuku.

Zborovanje je otvoril sklicatelj g. Josip Bratož, tajnik dosedanje Zdrugarstvene zveze (društva), ki je v kratkih besedah razložil, kako je prišlo do ustanovitve nove Zveze, nato je podal sledeče poročilo o stanju slovenskega zadrugarstva na anektiranem ozemlju:

Na ozemlju, ki je sedaj anektirano po Italiji, je bilo zadrugarstvo pred vojno eden izmed najvažnejših činiteljev naše gospodarske moči. Imeli smo okoli 350 vsakovrstnih zadrugarstev: posojilnic, konsumnih in gospodarskih društev, mlekarstev, vinarskih, živinorejskih in drugih. Vsekakor lepo število. Prišlih no na vsakih 1500 prebivalcev je prišla ena zadruga. Zlasti so igralo posojilnice in hranilnice veliko vlogo v našem gospodarskem življenju, ker so razpolagale z znatnim kapitalom in so bile dobro urejene. One so največ pripomogle k gospodarski osamosvojitvi našega kmeta in obrtnika, njim se imamo zahvaliti, da se je naše ljudstvo rešilo odvisnosti od tujega kapitala. Na videz imamo torej lepo dedščino iz predvojnih časov, lepo, trdno, gospodarsko stavbo, v kateri lahko iščemo zavetja. Na videz pravim, ker v resnici ni tako. Človeku, ki ima nekoliko vpogleda v naše zadrugarstvo, se zdi ta stavba podobna vojni ladji, ki se je udeležila boja in se vrača v pristan prebita od strelcev, s pokvarjenim ustrojem in v nevarnosti, da se pogrezne.

Vojna in njene politične posledice na Primorskem so zadale našemu zadrugarstvu hude udarce. Zadrugarstvo preživlja krizo, kakršne še ni bilo na Slovenskem in kakršno ima zabeležiti le malo katera dežela.

Predvsem bočem obrniti vašo pozornost na to, da predstavljajo naše zadrugarje v celoti že zaradi padea denarne vrednosti neprimerno manjšo kapitalno moč nego pred vojno, trikrat, štirikrat manjšo. Zadrugarje niso kakor druga podjetja, ki so se med vojno lahko pečala z vsakovrstnimi posli, ki so nosili velike dobičke. Delokrog jim je ostal isti kakor pred vojno; to velja zlasti za posojilnice; dobički niso narastli. Premoženje zadrugar, izvzemši zadrugarje z neoremičninami, ni rastlo sorazmerno s padanjem valute, ampak je padalo sorazmerno

se je poslal v njegov urad v Pariz in tam so imenovali tudi rudniške uradnike.

Važna vojaška postaja je bila Vrhnika, ki je imela vedno veliko posadko. Njo so morali vzdrževati gosposka iz Logatca, Polhovega grada, Bistrice in Idrije. A ni bilo vselej zadostno živil. Polhovgradec je najbolj zastojal, zato se je ustanovila nova komisija, katere bi po zmognosti prebivalstva prispevala za vojaške potrebe. V tej komisiji je Idrijo zastopal Gariboldi. On se je zelo potegnil za Idrijo in dokazal, da je čez mero obložena. Evo nekaj iz njegovega poročila: »Tu so posestva na strmih hribih in visokih hribih, katere skoraj tri četrt leta pokriva sneg. In kaj se pri-dela? Oves, ajda in nekaj turšice. Saj to ne zadostuje niti za prehrano doma- cih ljudi. V mesto Idrijo se pa mora itek celo leto dovažati. Sena se sploh malo pridelja. Na Vojskem in v Krnčah mora kmet slamo raz stroho trgati, da živina lakote ne pogine. Zato je tudi živina slabotna in majhna, za priprave nesposobna. Poleg tega morajo okoličani dovažati in izvažati za rudnik. Malo kmetov ima po par volov, konj sploh ni. Poročilo pa ni nič kaj čudno. Kar se je na posamezno gosposko določilo, to se je iztirjalo, če ne drugače, pa z vojaško eksekucijo, katere se je pa vsaki bal bolj kot »rogatega iz pekla«.

(Dolge prih.)

no ž njo. Pred vojno so znašale skupne hranilne vloge, v zlatu izražene, recimo 30 milijonov kron, danes ne znašajo niti 10 milijonov lir. V tem razmerju je padla tudi vrednost rezervnih skladov in glavni deleži. Res je sicer, da so med vojno hranilne vloge vsled obilice denarja precej narasle, da se je nekoliko povečala skupna rezerva. Zato pa se so pri zamenjavi kron v lire vse te vloge skrčile na 60%; ostalih 40% lahko zapišemo pod čisto izgubo.

Stokratno zmanjšanje kapitalne moči naših zadrug, ki je nastalo vsled padca denarne vrednosti, je ravnotakla nesreča, kakor če bi bili leta 1914 vlagatelji vseh zadrug vsled krize dvignili tri četrtine hranilnih vlog in bi rezervni zakladi povsod padli na eno četrtino in bi tri četrtine članov povsod odpovedalo deleže. Da vzpostavimo predvojno stanje, bo v najboljšem slučaju treba najmanj 10 let novega dela.

Tega padca denarne moči naših zadrug se posojilničarji navadno niti ne zavedajo. Če se ga pa zavedajo, se to lažje s tem, da smo tudi svoje obveznosti dolžni izvrševati le v slabi valutni, da se tako godi zadrugam vseh dežel s slabo valutno ter da se bo valuta končno popravila in prejšnje stanje vzpostavilo. Prva tolažba ima sicer podlago, le to je slabo, da so si vlagatelji dobro zapomnili, kakšno zubo so imeli vsled tega, ker so svoj denar zapuili posojilnicam, dočim bi jim ta denar, drugače investiran, prinesel vse večje dobičke. Druga tolažba, da trpijo vsled padca valute šestotako kakor mi zadrug vseh dežel, ki so se udeležile vojne, je deloma tudi opravljena: ali pomisliti je treba, da igra zadrugištvo pri nas vse drugačno vlogo kakor pri naših sosedih, kjer se kapitalna moč opira v glavnem na druge gospodarske čimbenike, medtem ko igra zadrugištvo pri njih, vsaj v Italiji, predvse vlog. Razlika je torej ta, da se je pri nas zmanjšala naša glavna opora, dočim je pri njih trpel, in sicer veliko manj trpel, le eden iz manjvrednih čimbenikov gospodarske moči. Tretja tolažba, da se bo valuta končno popravila, je morda tudi opravljena: Ali nevarnost obstoja, da si pred vzpostavitvijo normalnih denarnih razmer, ki je gotovo še zelo oddaljena, ne posušimo docela svojih rezervnih skladov, ker upravni stroški so dandanes ogromni, pet do sedemkrat večji nego so bili pred vojno in marsikje tekoči dohodki ne zadostujejo za njihovo kritje, vsled česar se čisto uporabljajo rezervni zakladi, pravno to ni razvidno iz bilanc, ki se marsikje sestavljajo tako, da izkazujejo dobičke, ki jih v resnici ni.

Druga nesreča, ki je zadela naše zadrug vsled vojne, je bila investicija v sredstva v vojno posojila. Ta investicija se je sicer izvršila pod vladnim pritiskom, a ta okolnost ne zmanjša škode, ki jo od tega trpi naše zadrugištvo. Kaj bo z vojnimi posojili, ne vemo; je upanje, da se bodo zamenjala z italijanskimi. Ako se pa to upanje ne uresniči, bodo nekatere zadrug prišle v obupen položaj in bo naše zadrugištvo dobilo močan sunek. Dovolj je, če vam rečem, da znaša skupni rezervni sklad 64 zadrug, o katerih imamo statistične podatke, okoli milijon lir, a skupna svota podpisanih vojnih posojil okoli eden in pol milijona lir. Ako bodo posojila zamenjana po 60% ključu, bo ta nevarnost odstranjena, a izgubljene bodo obresti, ki znašajo za skupno svoto za dve leti okoli 160.000 lir.

Tretja nesreča za naše zadrugištvo — posledica povojnih političnih razmer — je izostanek zamenjave naložb onkraj meje. Vse primorske zadrug imajo pri raznih zavodih onkraj meje naloženih nad 21 milijonov kron, za katere čakajo zamenjavo po 60% ključu. So med njimi take, ki imajo do štiri petine svojih vlog v Jugoslaviji. Poleg tega je še nad 1 milijon kron naloženih pri Poštni hranilnici na Dunaju. Okoli 22 milijonov kron je torej vezanih: zadrug nimajo sredstev, da bi izvrševale svoje redne posle, kateri edini jim morejo zagotoviti dohodke za kritje upravnih stroškov; večkrat nimajo niti toliko sredstev, da bi mogle zadostiti svojim obveznostim napram vlagateljem, želečim vloge dvigniti. Delovanje velikega števila zadrug je popolnoma paralizirano. Ljudstvo izgublja zaupanje do naših zavodov, ki je bilo že itak omajeno radi nepravilnosti pri denarni zamenjavi. Nepravilnosti je bilo n. pr., da se zamenjava pri poštnih in finančnih uradih na eni in pri denarnih zavodih na drugi strani ni izvršila istočasno. Tudi je bilo krivično in škodljivo vsiljevanje 20% poviška v državnih zakladnicah, imajočih podnominalno vrednost. Škoda, ki jo trpe zadrug vsled teh nerednosti, je ogromna. Naložbe onkraj meje se bodo sicer prej ali slej zamenjale in verjetno je, da se bodo zamenjale vsaj po 56% ključu, ali izgubljene bodo obresti za vso dobo od 3. novembra 1918. Naprej, ker zamenjava teh obresti ni predvidena v naredbi o zamenjavi kronske valute. Ta izguba

ba bo znašala za dve leti približno tri četrtine milijona lir. Razliko med menjalnim ključem, uporabljenim na anekti-ranem ozemlju, namreč 60%-tnim ter 56%-tnim za naložbe pri Poštni hranilnici ter onim menjalnim ključem za naložbe v Jugoslaviji, ki se bo določil na sedanjih gospodarskih pogajanjih, bo morala po mojem mnenju kriti italijanska vlada, ali treba bo odločnega nastopa, složnosti in discipline, sicer ne bomo opravili ničesar.

(Konec v nedeljski številki.)

Borzna poročila.

Tečaji:

Trst, dne 7. junija 1921.

Jadranska banka	300
Cosulich	358
Dalmatia	272
Geroltnich	1345
Libera Triestina	458
Lloyd	1650
Lussino	835
Martinoli	198
Oceania	350
Premuda	370
Tripcovich	350
Ampela	589
Cement Dalmatia	335
Cement Spalato	350

Tuža valuta na tržaškem trgu:

Trst, dne 7. junija 1921.

avstrijsko-nemške krome 3,25 — 3,50

češkoslovaške krome 28. — 29. —

dinarji 59. — 61. —

leji 32,50 — 33. —

marke 30,25 — 31. —

dolarji 19,50 — 19,65

francoski franki 164. — 165. —

švicarski franki 344. — 348. —

angleški funti papirni 76. — 77. —

angleški funti, zlati 88. — 90. —

napoleon 70. — 72. —

Svicarski tečaj:

ŽENEVA, 4. Lira 29'825, marka 8'98, avstr. krona 1'325, angl. funt 22'24, fr. frank 47'30.

To in ono

Veselo do dela in dolgo življenje. Sotrudnik ameriške „Medical Review of Review“ dr. A. L. Goldwaller, je preiskoval, kakšen vpliv ima veselje do dela na dolgotrajno življenje. Uspehi njegovega preiskavanja so zanimivi: Dr. Goldwaller je dognal, da večina ljudi, kateri delajo normalno in v velikim veseljem, dočaka visoko starost in njih izdatnost je v 70 letih za 100 odstotkov večja kot v 30 letih. To pa zaradi tega, ker imajo v 70 letih več izkušnje in ker so se na stara leta naučili bolje izkoristiti svoje duševne sile. Splošno razširjeno mnenje, da mirno življenje in zgodnji odhod iz službe v pokoj najbolj podaljša našega življenja dobo, je povsem napačno. Nasprotno, neprestana delavnost daje ljudem daljšo življenje, boljše zdravje, večjo srečo. — Dr. Goldwaller ima v mislih vsekake ljudi — zlasti trgovce — ki si tudi pri obilnem delu privoščijo nekaj ur v razvedrilo in imajo sploh razumno urejeno življenje, ki jim regulira njih življenjske sile.

Nov izum v keramiki. Inženir Minke v Jeni je po dolgih poizkusih izumil, kako se da izdelovati porcelan na hladnem način. To porcelan je neki popolnoma enak žganemu in s primerno barvo se dosežejo vsakovrstne različice (nuance) že pri izdelovanju ter s tem odpade slinjanje. Novi porcelanski izdelki bodo baje 200 odstotkov cenejši kakor dosedaj. Menkel snuje v Jeni društvo, da bo izkoristil svoj patent.

Poslano.*)

RAZGLAS.

Da se sestavi izkaz onih oseb, katere v smislu S. Germanke pogodbe postanejo s polnim pravom italijanski državljani, se pozivljajo vsi pristojni v obino Materijo in blivočel izven občine, da predložijo takojšnjemu občinskemu uradu tekom 20. julija 1921 družinske liste, izdane od občinskega urada bivališča.

MATERIJA, 8. junija 1921. 450

Izredni komisar:

DANTE MORETTI

*) Za članke pod tem naslovom odgovarja uredništvo le toliko kolikor mu zakon veleva.

MALI OGLASI

MODERNA spalna soba 2 oseb s psiho se prod. Ugodna prilika. Via Settefontane 23, zaloga vina. 945

KOČIJO lahko, skoraj novo za enega konja prodam. Redka prilika. Settefontane 23, zaloga vina. 946

2 RABLJENI postelji z vzmetmi, bolitor, stroj za čiščenje parket in drsalke prodam. Via Galileo Galilei 8, IV. levo. 949

2 MOSKI in ženski kolesi prodam po nizki ceni. Ruggero Manna 3, prtiličje. 948

ZLATO IN KROGE plačuje po najvišjih cenah F. Pertot, via S. Francesco 15, II. 824

Kot nadomestek ali pa dodatek k vsaki kolonialni kavi, rabite vedno figovo kavo „Levante“ ki je zdrava in okusna. To izbrano kavo rabi tudi mestna bolnica in sirotilnica, kar dokazuje, da nadkrijuje ta kava vse druge tovrstne izdelke.

Prodaja se povsod, na debelo pri Tržaški tovarni figove kave „LEVANTE“ Lesar & Luita, Via Carpison 10-12 390

ISCE se malo rabljena še v dobrem stanju nahajajoča se, trakasta žaga (Bandsäge). Tozadevne ponudbe naj se blagovolijo poslati pisмено, oziroma ustmeno na naslov: A. Miklavčič, kolar Postojna 87. 936

PRODA SE stroj za cementno zidno opeko s ca. 1500 železnimi podlogami za ceno 3600 lir in hidravlična stiskalnica za cementni tlak za ceno 4000 lir oboje malo rabljeno. Bogdan Oblak, tovarna cementnih izdelkov Logatec. 930

KROJACNICA Avgust Štular, ul. S. Francesco D'Assisi št. 34, III. nad. je edina dobroznana krojačnica v Trstu. 23

PRIDNA služkinja večja vseh hišnih del se išče za družino 2 oseb. Via Giotto 11, I. vrata 6. 947

PRODAJALJO, starejšo, izvežbano, z dobri mi spričevali in učenko s primerno šolsko izobrazbo, poštenih staršev, sprejme Vinko Šket, manufakturna trgovina v II. Bistrici. 929

ZA TAKOJSEN nastop iščeva knjigovodkinjo z daljšo prakso. Potrebno je znanje stenografije, strojepisja, slovenskega, nemškega, in italijanskega jezika. Hrana in stanovanje v hiši. Jos. Terpin & Komp. Rakek. 931

SPREJME se dijak, 6 ali 7 realke, kateri bi želel napraviti počitnice pri boljši družini na deželi. Poučeval bi dva dečka v italijanskem in francoskem jeziku. Nagrada po dogovoru. Ponudbe pod „Dijak“ na upravništvo. 939

KMETSKA HISA s hlevom in 5500 klastrov zemljišča je pod ugodnimi pogoji na prodaj pri Sv. M. Magd. sp. Ponudbe na Kmet. in vrtnarsko gospodarsko zadrugo v Trstu, via Raffineria 7. 935

ZAVEDNA SLOVENKA, z 20.000 L dote, želi znanja v svrhu dopisovanja ali ženitve s pridnim, treznim in poštenim mladeničem, starim do 32 let. Ponudbe pod šifro „Priden“ na upravništvo Edinosti. 937

TRGOVSKO naobražena gospodična želi znanja z mladeničem najraje pa s trgovcem. Ponudbe pod šifro „Trgovka“ na upravništvo Edinosti. 938

KAMION Fiat 15 Ter, za prevažanje blaga v zelo dobrem stanju in mototokel s priklonim vozilom 8 1/2 HP, prodam po nizki ceni. Hribar Viljem, Opčine. 940

NAZNANJAM slavnemu občinstvu, da sem poleg delavnice odprla tudi salon za izdelovanje zimске obleke in letne plašče ter raznovrstne obleke. Priporočam se za obilen obisk. A. Mer-molja Rieger, ulica Commerciala 3. 586

ZLATO in srebrne krome plačam več kot drugi kupci. Albert Povh, urar, Mazzini 46 (v bližini drvene trga). 25

KUHINJSKO in sobno pohištvo prodaja mizar Via Torquato Tasso, vogal Via Udine 28. Izvršuje vsa v to stroko spadajoča dela in poprave. 35

POZOR! Srebrne krome in zlato po najvišjih cenah plačuje edini grostist Belleli Vita, Via Madonnina 10, I. 740

UBIRALEC in popravilec glasovirjev in harmonijev. Pečar Andrej. Trst, via Coroneo 1, V. nad. 853

KNJIGE nemške in druge se preskrbe po originalnih cenah. Večja dela v obrokih. Trst, Via Boccaccio 3, vrata 14. 892

V SLOVENIJI na državni cesti med Mariborom in Celjem, se prodaja vila s 5 sobami in gospodarskim poslopjem. Krasko posestvo 15 orolov, vinograd, njive, sadonosnik, travnik in gozd, z ali brez živega in mrtvega inventarja ter letošnjega pridelka. — Hlisa s 3 prostornimi sobami, gospodarske zgradbe, takoj na razpolago. Cena po dogovoru. Pojasnila daje: Juraj Mozolovski, Slovenska Bistrica, Trčanska ul. 165. 921

PRODA SE hiša in posestvo ob cesti eventuelno samo hiša. V hiši je dobro ohranjena gostilna in tobakarna. Prostorji so primerni za vsako obrt. Lega hiše nudi krasen razgled po celi vipavski dolini. Samo resni kupci naj se obrnejo na Ivana Kavčič, Vrtovec, pošta Smarje pri Stanjelu. 944

OGLAS.

Do konca avgusta t. l. bodo pisarnice podpisanih odvetnikov odprte občinstvu od sobotah od 8-13 in zaprte popoldne.

V Trstu, dne 8. junija 1921.

Dr. Josip Abram,
Dr. Josip Agnetto,
Dr. Karl Ferluga,
Dr. Josip Ferluga,
Dr. Henrik Okretič,
Dr. Matej Pretner,
Dr. Evard Slavik,
Dr. Josip Sedmak,
Dr. J. Vesel,
Dr. Josip Wilfan. 451

Kmetijska in vrtnarska gospodarska zadruga v Trstu, ul. Raffineria št. 7, Tel. 35-75 vabi na svoj

I. redni občni zbor

ki se bo vršil

dne 29. t. m. ob 9. uri v prostorih gostilne ex „Subletta“ pri Sv. Anl

- s sledečim dnevnim redom:
1. Poročilo tajnika in odobritev letnega računa za leto 1920 ter razdelitev čistega dobička.
 2. Poročilo načelnikstva in nadzorništva.
 3. Sprememba pravil.
 4. Volitev novega odbora in nadzorništva.
 5. Slučajnosti. 443
- Z ozirom na veliko važnost tega občnega zbora se prosijo vsi člani, da se istega gotovo udeležijo. ODBOR.

Zaloga domačih vin:
belega vipavca, istrskega refoška in kruškega terana na debelo in za družine. 3.4

Postrežba na dom. Cene zmerno. Ul. Cunicoli št. 8. Štrancar.

Priporočam se dobroznana 37

BRIVNICA
JOSIP JERMAN

Trst, ul. XXX Ottobre 14

Schicht „JELEN“ 448

dve besedi, ki zadostno dokazujeta neprekosljivo kakovost občeznane

Schicht'ovega mila znamka „Jelen“

Glavni zastopniki
FRATELLI FINZI
Via Tintore 5 TRST via Tintore 5
Telefon 11-64

ALOJZIJ POVH
Trst, telefon št. 3-29
Piazza Garibaldi 8 (pri banici)

Največjo izbero daril za birmo dobite samo v trgovini Piazza Garibaldi št. 3, (prej Barriera)

V kratkem ml dospe

1000 izgotovljenih ohlek

zadnjega kroja, katere bom prodajal po L 175.—.

Ernest Scrobona, trgovec, Postojna št. 72

339 prej trgovina Peter Kreigher.

A. De Musi & G. Sferzu

Mavricija Wackvitzza nasledniki

Trst, ul. Torre bianca 32. Telefon 29-83

Velika izbira majoličnih in železnih peči, ekonomskih ognjišč in štedilnikov. — Izbira majoličnih plošč za kuhinje, kopeli in closet

Zaloga cementa, cementnih plošč, pečic, raznjev, vrat iz litega železa vsake velikosti 13

Kmetijska in vrtnarska gosp. zadruga v Trstu reg. zadr. z om. por. Telefon 36-75 — ul. Raffineria 7 — Telefon 36-75 vabi na

I. redne občne zборе podružnic

ki se bodo vršili

dne 12. junija predpoldne:

v Šempolaju, v gostilni Kosmina; v Stanjelu, v ljudski šoli (za Stanjet-Avber-Stjak); v Gropadi, v gost. Milković J. (za Gropado-Padriče); v Sv. Petru na Kr., v gostilni Vodopivec.

Popoldne: v Saležu, Dutovljah, Povirju; v Prestranku pri g. Znidaršcu v Matenjavi; na Opčinah v „Konsumnem društvu“.

DNEVNI RED:

1. Poročilo zastopnika matice in odobritev letnega računa za l. 1920 ter razdelitev čistega dobička.
 2. Poročilo podružničnega načelnikstva in nadzorništva.
 3. Sprememba pravil.
 4. Volitev novega odbora in zastopnikov za občni zbor matice.
 5. Slučajnosti.
- Uro in kraj določijo podružnična vodstva in to nemudoma javijo matici. Ker so občni zbori velike važnosti za razvoj zadrug, se prosijo člani, da se isti vsi udeležijo. ODBOR MATICE.

Mlatilnice, čistilnice za žito, stiskalnice za grozdje veliki in mali plugi i. t. d.

po jako zmernih cenah

Ing. Righi & Vidovich

Trst, Via della Sanità št. 8 449

(vogal Via Porporella)

Trgovsko-obrtna zadruga v Trstu

registrovana zadr. z neomejenim jamstvom
Ulica Pier Luigi da Palestrina št. 4, I.
sprejemamo hranilne vloge
od L 1 dalje.

Navadne vloge obrestuje po 4 1/2 %

večje po dogovoru

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune. — Posoja hranilne pušice na dom. — Rentni davek plačuje iz svojega.

Daje posojila

po najugodnejših pog. jih na vknjižbe, na osebno poroštvo, na zastave vrednostnih listin.

Uradne ure vsak dan izvemši nedelj in praznikov od 8 do 1.

Ljubljanska kreditna banka
Podružnica v Trstu.
Centrala v Ljubljani.

Podružnice:

Celje, Borovlje, Gorica, Saraj., Split, Trst, Maribor Ptuj, Delniška glavna K 50.000.000. Rezerva K 45.000.000

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle. — Sprejema vloge v lirah na hranilne knjižice proti 3 1/2 % obrestovanju na žiro-račune proti 3 % obrestovanju. Za na odprave vezane vloge plača obresti po dogovoru. Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice.

Tel. št. 5-18. Blagajna je odprta od 9-13

JADRANSKA BANKA

sprejemamo vloge na hranilne knjižice, žiro in druge vloge pod najugodnejšimi pogoji.

Prevzema vse bančne posle pod najugodnejšimi pogoji

Beograd, Celje, Dubrovnik, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Opotija, Sarajevo, Split, Šibenik, Zadar, Zagreb, Trst, Wien.

Poslovne zveze z vsemi večjimi kraji v tu- in inozemstvu